

цівників знань та їх інтелектуальної праці, інтелектуального продукту, інтелектуальної власності, інтелектуального капіталу. Основу інтелектуальної безпеки складають науковий і освітній потенціали суспільства, господарюючого суб'єкта, індивідуума.

Інтелектуальна безпека тісно пов'язана з безпекою інформаційною, оскільки інтелектуальна діяльність базується на використанні інформаційних ресурсів та технологій. Важливою складовою інтелектуальної безпеки є *кібербезпека* – захищеність інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), значна роль якої в інформаційному суспільстві підкреслена у Конвенції Ради Європи про кіберзлочинність, яку Україна ратифікувала у 2005 р. *Кіберзлочинність* як використання новітніх ІКТ, спрямована проти конфіденційності, цілісності і доступності комп'ютерних систем, мереж і комп'ютерних даних, а також зловживання ними, є загрозою інтелектуальній безпеці. У Конвенції визначено такі головні види кіберзлочинності: правопорушення проти конфіденційності, цілісності та доступності комп'ютерних даних і систем; правопорушення, пов'язані з комп'ютерами; правопорушення, пов'язані зі змістом; правопорушення, пов'язані з порушенням авторських та суміжних прав.

Таким чином, в умовах економіки знань інтелектуальна безпека набуває провідної ролі в забезпеченні людського розвитку. Це суттєво актуалізує дослідження її змісту, умов, структури та напрямів забезпечення.

НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ ТА НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В ОСВІТНІЙ СФЕРІ

*Л. С. Шевченко, доктор економічних наук, професор
Національний університет «Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»*

Національні інтереси в освітній сфері полягають у тому, аби освіта, по-перше, виконувала покладені на неї функції: набуття, розширення та безперервного оновлення знань; зростання продуктивності праці та індивідуальних доходів працівника; збалансування ринку праці, забезпечення його робочою силою відповідно до змін попиту на працю; соціального захисту працівників від безробіття;

по-друге, були забезпечені основні критерії розвитку сучасної вищої освіти: економічна, інтелектуальна та соціальна доступність освіти для основної маси населення; рівність освітніх можливостей (правова та реальна) для представників меншин, людей з обмеженими фізичними можливостями, малозабезпечених верств населення; можливість здобувати освіту протягом усього життя, принаймні до 39–40 років; висока якість вищої освіти відповідно до встанов-

лених у суспільстві норм і стандартів; ефективність – відповідність підготовки фахівців у вищій школі потребам ринку праці; гнучкість – здатність системи вищої освіти до реформ і змін; привабливість для навчання іноземних студентів;

по-третє, мала місце рівновага в освітній системі, тобто збалансування соціально-економічних інтересів та узгодження дій усіх інститутів (держави, місцевих органів влади, середньої і вищої школи, підприємств) і акторів (учнів, студентів, викладачів, роботодавців та ін.) щодо виробництва-споживання освітніх послуг, формування всебічно розвинених, високоморальних громадян з метою соціально-економічного розвитку країни та її регіонів. Якщо система освіти характеризується нерівністю, асиметрією або дискримінацією, нестійким буде все суспільство.

Визначальну відповідальність перед усіма інститутами суспільства щодо реалізації національних освітніх інтересів повинна нести держава. Її завдання – сформулювати ефективні норми освітнього права та механізми їх реалізації, здатні гарантувати безпеку людського розвитку (соціальну безпеку) в освітній сфері.

Освітнє право найчастіше визначають як сукупність правил поведінки, встановлених державою або від імені держави для врегулювання освітніх відносин. У практичній юридичній діяльності використовується термін «законодавство в освітній сфері». Але право і закон не тотожні. Право є продуктом розвитку суспільства, відбиває і закріплює відносини, що склалися між людьми. Закон же є результатом волі законодавця, може наближатися чи віддалятися від права, відповідати або суперечити йому. Формування освітнього права в Україні – тому підтвердження. Упродовж останніх років триває обговорення декількох проектів законів про вищу освіту, підготовлених різними розробниками, і жоден з проектів так і не дістав підтримки всього суспільства.

Соціальна безпека в системі освіти передбачає реалізацію права людини на здобуття загальної та професійної освіти в державному або приватному ВНЗ відповідно до індивідуальних здібностей та потреб суспільства (ринку праці), яка б дала можливість працевлаштуватися та одержувати гідну оплату праці, а також здатність держави до захисту національних інтересів у сфері освіти від можливих загроз. Саме держава має забезпечити: формування стратегії розвитку вищої освіти з урахуванням сучасних глобальних змін; створення системи управління якістю вищої освіти; контроль за виробництвом у ВНЗ освітніх послуг як соціально значущих, споживання яких дає значні позитивні зовнішні ефекти; фінансування державних освітніх програм; надання фінансової підтримки студентам ВНЗ (стипендій, пільгових кредитів, грантів тощо); боротьбу з корупцією та хабарництвом у системі освіти; соціальний захист працівників освітньої сфери.